

SZKOLNY PROGRAM NAUCZANIA

**„ZABAWA RUCHEM, SŁOWEM I MUZYKĄ-
STYMULOWANIE
PSYCHORUCHOWEGO ROZWOJU
DZIECI UPOŚLEDZONYCH UMYSŁOWO
W STOPNIU UMIARKOWANYM”**

Wytyczne do utworzenia szkolnego program nauczania:

- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej

- z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół
- z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia

- Program rozwoju szkoły

- Program wychowawczy szkoły

SPIS TREŚCI:

- I. WPROWADZENIE
- II. OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE CELE KSZTAŁCENIA
- III. MATERIAŁ NAUCZANIA I SPOSÓB REALIZACJI ZADAŃ (w formie tabelarycznej)
- IV. PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW
- V. PRZEWIDYWANE OSIĄNIĘCIA UCZNIÓW
- VI. EWALUACJA PROGRAMU

I Wprowadzenie:

„Jak można zainteresować upośledzone umysłowo dziecko? Oczywiście zabawą – zabawą z innymi dziećmi w obecności nauczyciela, zabawą twórczą, korzystnie wspomagającą aktywność dziecka” (B.Kosmowska: Dzisiaj się bawimy. WSiP, 1999).

Program **„Zabawa ruchem, słowem i muzyką. Stymulowanie psychoruchowego rozwoju dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym”** właśnie poprzez zabawę sprzyjać ma dalszemu wszechstronnemu fizycznemu i psychicznemu rozwojowi uczniów.

Celem proponowanych zajęć jest zastosowanie zabaw ruchowych jako form nauki, które aktywizują cały układ nerwowy i uczą dziecko celowego działania. Zabawy w grupie stworzą okazję do kształtowania postaw społecznych i rozwijania umiejętności komunikacyjnych uczniów. Wprowadzą radosny nastrój i dobre samopoczucie, będą wpływać na sprawność fizyczną, wyrabianie dyscypliny oraz umiejętność zespołowego działania.

Program realizowany będzie w grupie uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym – na poziomie II etapu edukacyjnego – w klasie IV, V i VI.

Na realizację programu przeznaczone będą dwie godziny lekcyjne w tygodniu – 1 h muzyki z rytmiką oraz 1 h zajęć funkcjonowania w środowisku w każdej klasie.

II Ogólne i szczegółowe cele kształcenia

Cele ogólne:

- Stymulowanie wszechstronnego rozwoju dziecka
- Wyrównywanie braków w poszczególnych obszarach rozwoju dziecka, korygowanie zaburzonych funkcji
- Czerpanie radości i satysfakcji ze wspólnej zabawy i umiejętności współdziałania w grupie
- Stwarzanie warunków umożliwiających rozwój aktywności własnej
- Rozwijanie aparatu mowy, umiejętności językowych,
- Wspomaganie rozwoju mowy i umiejętności porozumiewania się, kształcenie spontanicznej ekspresji słownej
- Kształtowanie umiejętności czytania
- Eliminowanie niepożądanych zachowań i utrwalanie pozytywnych wzorców

Cele szczegółowe - operacyjne:

Uczeń:

- podejmuje współpracę i działania w zespole klasowym
- potrafi współdziałać w grupie
- rozwija motorykę dużą i małą, orientację przestrzenną, koordynację i percepcję wzrokowo – ruchowo – słuchową
- poszerza swoje możliwości komunikacji i umiejętność formułowania własnych myśli
- chętnie uczestniczy w proponowanych formach zajęć usprawniających poszczególne funkcje rozwojowe
- potrafi dostosować się do obowiązujących zasad i reguł
- ma możliwość ekspresji ruchowej i wyrażenia emocji poprzez ukierunkowane działanie
- rozwija słuch fonemowy
- ćwiczy umiejętność całościowego czytania sylab otwartych

III Materiał nauczania i sposób realizacji

I.p.	SFERY ROZWOJU	ZADANIA	SPOSÓB REALIZACJI
1.	Rozwój emocjonalny i umiejętności społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • Przestrzeganie przyjętych zasad • Rozwijanie samodyscypliny • Współdziałanie, integracja i nauka z innymi dziećmi • Budowanie poczucia zaufania 	<ul style="list-style-type: none"> - udział w grach i zabawach - współdziałanie w parach i w grupie - zabawy ilustracyjno-taneczne - zabawy paluszkowe
2.	Ruch i panowanie nad ciałem	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie motoryki całego ciała • Rozwijanie orientacji w przestrzeni • Trening motoryki małej • Ćwiczenia koordynacji na linii oko-ręka 	<ul style="list-style-type: none"> - zabawy i ćwiczenia ruchowo-rytmiczne - zabawy plastyczno-techniczne
3.	Rozwój percepcji	<ul style="list-style-type: none"> • Ćwiczenie postrzegania słuchowego • Ćwiczenie postrzegania wzrokowego • Ćwiczenie postrzegania przez dotyk • Rozwijanie zmysłu smaku i powonienia • Postrzeganie ciała i rozwijanie zmysłu równowagi 	<ul style="list-style-type: none"> - zabawy i gry kształtujące percepcję wzrokową - zabawy i gry rozwijające percepcję słuchową - zabawy i gry rozwijające percepcję dotykową - zabawy i gry rozwijające wrażliwość węchową i smakową - zabawy i gry rozwijające wyobraźnię
4.	Rozwój mowy	<ul style="list-style-type: none"> • Stymulowanie rozwoju mowy poprzez śpiew, muzykę i rytm • Ćwiczenie umiejętności językowych • Rozwijanie percepcji słuchowej • Usprawnienie słuchu fonemowego 	<ul style="list-style-type: none"> - ćwiczenia dykcyjne - recytacje wierszy, tekstów, - ćwiczenia logorytmiczne - śpiew piosenek - ćwiczenia słuchowe - zabawy i ćwiczenia stymulujące rozwój mowy i umiejętności komunikacji
5.	Nauka czytania	<ul style="list-style-type: none"> • Podział wyrazów na sylaby, ruchowa interpretacja sylab • Czytanie całościowe sylab otwartych i rytmiczność sylab • Czytanie wyrazów dwu- i wielosylabowych złożonych z sylab otwartych 	<ul style="list-style-type: none"> - czytanie całościowe sylab otwartych w różnych układach - czytanie wyrazów złożonych z sylab otwartych
6.	Pamięć	<ul style="list-style-type: none"> • Kształcenie umiejętności skupienia 	<ul style="list-style-type: none"> - gry i zabawy usprawniające uwagę

	i koncentracja	i odprężenia <ul style="list-style-type: none"> • Ćwiczenie pamięci • Eliminowanie zachowań nadpobudliwych 	- gry i zabawy usprawniające pamięć - ćwiczenia i zabawy muzyczne - ćwiczenia oddechowe i relaksacyjne
--	----------------	--	--

Przykłady zabaw i ćwiczeń do wykorzystania podczas zajęć:

1. Rozwój emocjonalny i umiejętności społeczne:

Obrazek we dwoje

Uczestnicy dobierają się parami. Zadaniem każdej pary jest namalowanie obrazka na jednej kartce trzymanym wspólnie pisakiem. Biorą go razem do ręki i nie rozmawiając przy pracy, wspólnie wykonują rysunek. Prowadzący podaje tylko temat rysunku, np. miś.

Ludzie do ludzi

Wszyscy dobierają się w pary. Dziecko, które nie ma pary, może zamiast nauczyciela - pełnić rolę kontrolującego i prowadzącego zabawę, mówiąc: „nos do nosa, ręka do ręki, plecy do pleców, ręka do nogi” itp. Kiedy powie: „Ludzie do ludzi”, każdy zmienia partnera (łącznie z osobą wydającą polecenia). Osoba, która pozostanie bez pary, poprowadzi dalej zabawę.

Spacer zaufania

Dzieci dobierają się parami. Jednej z osób w parze zawiązuje się oczy. Zadaniem drugiego dziecka jest przeprowadzić ją w sposób bezpieczny przez teren z niewielkimi przeszkodami. W czasie spaceru nie wolno porozumiewać się słownie, jedynie przy pomocy dotyku. Potem następuje zmiana ról.

Odkrywanie twarzy

Dziecko z zawiązanymi oczami dotyka twarzy partnera nie wiedząc, kto nim jest z członków grupy. Należy rozpoznać osobę przy pomocy dotyku.

Czapka

Dziecko bierze jakikolwiek przedmiot, np. czapkę. Kładzie na stole i stara się potraktować, jak miłego szczeniaka.

Piosenki:

Mało nas (mel. popularna), Bałwankowa rodzina (muz. M. Głogowski, muz. K. Kwiatkowska)

2. Ruch i panowanie nad ciałem:

Cyrk

Dzieci inscenizują występy w cyrku:

Słonie – dzieci stąpają ciężko

Akrobaci – wymyślają różne akrobatyczne figury

Zające – skoki na czworakach, skoki w przysiadzie, przeskoki przez skakankę

Linoskoczek - dzieci biorą skakanki, rozciągają na podłodze i starają się balansować na niej jak na linie, wykonują różne figury (stają na palcach, podnoszą nogę)

Konie – bieg z wysokim unoszeniem kolan, z wyciąganiem nóg do przodu

Żonglerzy – dzieci biorą piłki, podrzucają je, starają się podrzucić piłkę i klasnąć w rękę.

Po każdym występie dzieci kłaniają się i nagradzają się oklaskami.

Zabawa może przebiegać z towarzyszeniem muzyki.

Powitanie

Dzieci dobierają się w pary i witają się poszczególnymi częściami ciała, zgodnie z poleceniami nauczyciela, np.:

- podajcie sobie prawe ręce;
- dotknijcie się lewymi łokciami;
- dotknijcie się prawymi kolanami.

Kamień

Dzieci stoją nieruchomo. Polecamy im „podnieść” ciężki kamień. Mogą temu ćwiczeniu towarzyszyć wolne uderzenia w bębenek lub w klawiaturę fortepianu w niskim rejestrze. Dzieci kolejno wykonują ćwiczenie. Następnie wszystkie dzieci w wyznaczonym tempie wykonują podnoszenie kamienia. Kolejnym następstwem jest marsz z wyobrażonym kamieniem.

Motyl

Dzieci klękają i siadają na piętach. Wyobrażają sobie, że nad ich głową krąży motyl, a następnie przed każdym dzieckiem siada na podłodze. Na cichy znak, dwiema złożonymi dłońmi, wolno i delikatnie „nakrywają” motyla tak, aby nie uszkodzić mu skrzydeł.

Pobudzanie i hamowanie ruchu

Dzieci imitują różne czynności domowe. Mróz (jedno z dzieci) dochodzi kolejno do każdego dziecka i dotknięciem zamienia je w sople lodu. Dotknięte przez „Mróz” dziecko zastyga w pozie, w której zostało zastane. Teraz inne dziecko (Słońce) kolejno dotyka wszystkie dzieci i w ten sposób roztopia sople lodu.

Piosenki, tańce i zabawy muzyczne:

Pająk i muchy (muz. A. Szaliński, sł. H. Ożogowska), Stary niedźwiedź, Ojciec Wirgiliusz (mel. popularna)

3. Rozwój percepcji:

Biegnijcie do mnie

Dzieci siedzą w kole. Prowadzący rozdaje każdemu dziecku po chorągiewkę. Następnie stojąc w pewnej odległości od dzieci unosi chorągiewkę do góry. Prosi dzieci, żeby i one zrobiły to samo. Dzieci naśladują ruchy wykonywane przez dorosłego (machanie chorągiewką, chowanie jej za plecami). W dalszym przebiegu zabawy prowadzący poleca dzieciom, by chorągiewki podnosiły tylko te z nich, które mają chorągiewkę takiego samego koloru jak ta, którą on trzyma w ręce. Po kilku próbach prowadzący wyjaśnia dzieciom, że gdy wymieni nazwę koloru chorągiewki i wypowie wezwanie np. „zielone chorągiewki biegnijcie do mnie” – powinny szybko przybiec do osoby prowadzącej.

Odgadnij, kto ma dzwoneczek (grzechotkę)?

Osoba prowadząca wybiera jedno dziecko. Prosi je, by wyszło z sali. Pozostałe dzieci siedzą w rzędzie z rękami z tyłu. Nauczyciel daje jednemu z dzieci dzwoneczek. Zadaniem osoby, która wyszła jest stanąć przed grupą i odgadnąć kto ma dzwoneczek. Dziecko, które go trzyma powinno dzwonić przez cały czas.

Dotykanie przestrzeni

Dzieci poruszają się w określonej przestrzeni z zamkniętymi lub zasłoniętymi oczami. Dotykają napotkane przedmioty, badają ich fakturę, temperaturę i wilgotność. Po zakończonym ćwiczeniu opowiadają o swoich spostrzeżeniach.

Cienie

Prowadzący ćwiczenie (może to być jedno z dzieci) chodząc, wykonuje szereg ruchów: zatrzymuje się, obraca, nachyla, zmienia postawę. Zanim idzie drugie dziecko, które jak cień stara się powtórzyć to wszystko, co robi pierwszy. Uwadze „cienia” nie powinien ujść charakter ruchów i ich szybkość. Pamiętać należy o tym, aby ruchy „cienia” nie były powtórzeniem, lecz raczej zbiegały się z ruchami prowadzącego, częstokroć podkreślając je i czyniąc bardziej wyrazistymi. To samo ćwiczenie można wykonać z całą grupą równocześnie.

Piosenki ilustracyjne:

Było kotków siedem (muz. W. Rudziński, sł. D. Gellner)

4. Rozwój mowy:

Złap i dokończ słowo

Dzieci siedzą w kole. Prowadzący grę rzuca któremuś z nich piłkę, wymawiając równocześnie połowę lub pewną część wyrazu, np. „pił”... Dziecko, któremu rzucono piłkę musi ją złapać, kończąc jednocześnie zaczęte słowo („ka”), i odrzucić piłkę z powrotem prowadzącemu grę. Prowadzący z kolei rzuca niespodziewanie piłkę do innego dziecka, podając początek innego wyrazu, np. Kra...(ków), ba...(nia), sia...(no), mle...(ko) itp. Kto złapie piłkę i zakończy wyraz nieodpowiednią sylabą, tak że wyraz nie będzie miał żadnego sensu – musi dać fant.

Kłótnie

Jest to zabawa z używaniem wyrazów przeciwstawnych, pozornie będziemy się kłócić, np. prowadzący mówi: „stary”, dziecko powie „młody”, wysoki-niski, daleki-bliski, itp.

Odmiana: Prowadzący mówi imię chłopca lub dziewczynki, a dziecko podaje imię odmiennej płci np. Zbyszek – Hania, Karol – Zosia lub zaczynające się na tę samą głoskę np. Bartek – Basia.

Rymowanki, śpiewanki, piosenki

Recytacja w podanym rytmie, ze zmianami dynamiki, tempa, nastroju, przedstawianie emocji: radości, smutku.

Śpiewanie piosenek indywidualnie, w małych grupkach, zespołowo, przedstawianie gestem i ruchem tekstu piosenki, słuchanie piosenek śpiewanych przez prowadzącego, improwizacje wokalne w formie dialogu

5. Nauka czytania:

Polowanie na sylaby i wyrazy

Wszystkie dzieci razem, następnie pojedynczo odczytują pokazaną przez osobę prowadzącą sylabę lub wyraz (zbudowany z sylab otwartych). Następnie zostają podzielone na grupy. Każda z nich otrzymuje określony tren działania (np. korytarz szkolny, gazetka ścienna). Zadaniem grup jest odnalezienie jak największej ilości wyznaczonych sylab lub wyrazów.

Dobieranie podpisów do obrazków

Ćwiczenie należy rozpocząć zbiorowym i indywidualnym czytaniem zestawu sylab otwartych potrzebnych do przeprowadzenia zabawy. Następnie nauczyciel dzieli klasę na grupy i dzieci otrzymują kartoniki z sylabami otwartymi oraz z zestawami obrazków do których należy ułożyć podpisy z otrzymanych sylab. Wygrywa ta grupa, która pierwsza prawidłowo wykona zadanie.

Śpiew prostych piosenek, w których wszystkie samogłoski zostają zamienione na a, e, i, o, lub u

Wylepianie literek

Literkowa gra w klasy

W każdym polu znajdują się litery, które dzieci już poznały w szkole. Osoba prowadząca wyznacza różne zadania, na przykład: -Skocz na jednej nodze na literkę „B”, lub: -Stań na palcach na literce „a”.

6. Pamięć i koncentracja:

Czy dobrze znasz swoje części ciała?

Prowadzący grę łapie się za nos i mówi: „nos”. W tym momencie wszystkie dzieci powinny chwycić się za nos. Nagle prowadzący dotyka uszu, mówiąc błędnie „oczy”. Dzieci szybko powinny zorientować się i wskazać na swoje oczy nie zwracając uwagi na to, że prowadzący grę złapał się za uszy. Dzieci muszą pokazywać zawsze to, co zapowiada prowadzący, a nie to, na co wskazuje.

Doręcz przedmiot właścicielowi

Na środku sali ustawiamy stolik. Jedno dziecko na ochotnika siada przy stoliku. Następnie każde po kolei podchodzi do stolika, kładzie jakiś przedmiot i wraca na miejsce. Dziecko siedzące przy stoliku musi dobrze przyjrzeć się i zapamiętać, kto co położył. Zadaniem siedzącego przy stoliku dziecka jest doręczyć każdy przedmiot jego właścicielowi.

Ułóż przedmioty

Na stole rozkłada się w sposób przypadkowy kilka przedmiotów. Wybrane dziecko przygląda się im uważnie i stara się zapamiętać ich ułożenie. Teraz ćwiczące dziecko odwraca się, a prowadzący ćwiczenie wprowadza jakieś zmiany w układzie przedmiotów. Po odwróceniu się do stołu, dziecko powinno ułożyć rzeczy w pierwotnym układzie.

Ćwiczenie można przeprowadzić przy użyciu instrumentów i kolejności ich brzmienia.

Piosenki:

Wszystko ma swój znak (muz. Z. Ciechan, sł. Henryk Gaworski), Takie urodziny (muz. K. Kwiatkowska, sł. A. Woy-Wojciechowska)

IV Procedury osiągnięcia celów:

Ważnym czynnikiem osiągnięcia założonych celów będzie nawiązywanie do wcześniejszych doświadczeń dzieci i zdobytych wiadomości. Przy doborze metod i form należy pamiętać o możliwościach i potrzebach rozwojowych uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym oraz nawiązywać do ich emocjonalnych uczuć.

Podstawą wszelkiej działalności w realizacji programu będzie **ekspresja ruchowa** (ćwiczenia ruchowe, zabawy, gry, inscenizacje), **ekspresja muzyczna** (śpiew, gra na instrumentach, inscenizacja, zabawy rytmiczne), **ekspresja werbalna** (wypowiedzi ustne, czytanie sylab, recytacje wierszyków i rymowanek, **ekspresja plastyczno – techniczna** (modelowanie, konstruowanie, rysunek, malowanie różnymi technikami, wydzieranki, wycinanki).

W zajęciach wykorzystywane zostaną przede wszystkim metody, które dostarczają interesującej zabawy i wpływają na rozwój poczucia własnej wartości u dziecka, sprawiają, że dziecko nabywa coraz większych kompetencji komunikacyjnych w zakresie społecznego uczestnictwa w życiu klasy i środowiska.

Są to głównie metody praktyczne i aktywizujące, elementy pedagogiki zabawy, logorytmiki, techniki relaksacyjne. Ponadto wykorzystać można elementy Metody Dobrego Startu Marty Bogdanowicz, metody Kinezylogii Edukacyjnej Paula Dennisona, Metody Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne. Zajęcia powinny być nie tylko pożyteczne i służyć celom terapeutycznym, ale również przyjemne i lubiane przez uczniów.

Stymulowaniu poszczególnych funkcji rozwojowych sprzyjać będzie ukierunkowanie działania tak, aby treści nauczania były dostosowane do realiów życia codziennego dzieci, aby nawiązywały do zagadnień zaczerpniętych ze środowiska społeczno – przyrodniczego i najbliższego otoczenia dziecka, w oparciu o które realizowany jest program dla uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym. Ważne jest pobudzanie dzieci do aktywności i współdziałania z nauczycielem.

W czasie prowadzonych zajęć stosowane będą różnorodne formy zabaw i ćwiczeń w grupie. Zastosowanie odpowiednich metod, form pracy i środków dydaktycznych ułatwi realizację założonych celów, przyniesie dzieciom radość i zadowolenie.

V Przewidywane osiągnięcia ucznia

Po zakończeniu realizacji programu uczeń:

- potrafi efektywnie współpracować w zespole i czuje się członkiem zbiorowości uczniowskiej
- potrafi dostosować się do przyjętych zasad i reguł
- wykazuje zainteresowanie i chęć udziału w zajęciach edukacyjnych
- potrafi lepiej komunikować się z otoczeniem
- ma większą świadomość własnego ciała i orientacji przestrzennej

VI Uwagi o realizacji programu

Program realizowany będzie w ciągu roku nauki szkolnej.

Nie przewiduje się sprawdzania wiedzy i umiejętności uczniów stopniami szkolnymi. Kontrola i ocena dokonywana będzie poprzez kompleksową obserwację dziecka, jego pracę, włożony wysiłek, zaangażowanie i postępy z uwzględnieniem indywidualnych możliwości i cech każdego ucznia.

Ewaluacja programu prowadzona będzie na bieżąco, po zrealizowaniu konkretnych działań. Będzie miała na celu sprawdzenie, czy działania były skuteczne, czy osiągnięto zamierzone cele.

Istotnym elementem będzie również ewaluacja polegająca na własnej refleksji ukierunkowanej na świadomy rozwój wychowanków oraz samego nauczyciela.

Bibliografia:

- K.Gaja, Konstruowanie szkolnych programów nauczania, OUPIS – ZNP Katowice 2003

- A.Dobrzyńska, M.Jurga, Gry i zabawy na lekcji, Oficyna Wydawnicza Poznań 2001
- red.E.M.Skorek, Terapia pedagogiczna, Oficyna Wydawnicza „Impuls” Kraków 2005
- red. W.J.Pileccy, Stymulacja psychoruchowego rozwoju dzieci o obniżonej sprawności umysłowej, Wydawnictwo Naukowe WSP Kraków 1996
- B.Kosmowska, Dzisiaj się bawimy, WSiP Warszawa 1999
- U.Smoczyńska-Nachtman, Muzyka dla dzieci, WSiP Warszawa 1992